MUZEUL JUDEŢEAN ARGEŞ
ARGESIS, STUDII ŞI COMUNICĂRI, seria ISTORIE, **TOM XV**, 2006

ŞI SOBELE AU AMINTIRI...

ELENA ROTARU*
FLORENTINA COJOCARU**

Într-adevăr, nu numai oamenii pot avea amintiri, ci, adesea şi casele, străzile şi iată cum se poate vedea din rândurile de mai jos, şi sobele... Dorim în cele ce urmează să vă relatăm fapte obişnuite din viaţa unor oameni neobişnuiţi, care la un moment dat al vieţii lor au făcut conversaţie, mai ales la vreme de iarnă, cu o ceaşcă de ceai, sau un pahar de vin în faţă, încălziţi şi de aceste licori, dar mai ales, la propriu, de soba care face subiectul nostru. Este vorba despre o sobă din teracotă, deosebit de frumoasă, care provine din casa Nae Dumitrescu, situată pe Bulevardul Republicii, nr. 58 din Piteşti, astăzi, în această casă funcţionând Centrul Judeţean Argeş pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale.

Soba nu se mai găseşte în casa menţionată, ci în casa „Dinu Lipatti" de la Ciolceşti, aici deschizându-se, la 17 decembrie 1985, când se împlineau 35 de ani de la moartea lui Dinu Lipatti, la numai 33 de ani, - expoziţia memorială, organizată într-o singură încăpere, aflată la parterul clădirii, în fostul salon muzical.

Ultimul proprietar al casei a fost Petre Vişoianu, care prin căsătoria cu Constanţa Dumitrescu, fiica profesorului Nae Dumitrescu, a moştenit şi casa. Nae Dumitrescu a fost o personalitate marcantă a Piteştiului de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. Profesor de geografie şi director al Liceului „I. C. Brătianu" în perioadele 1897-1900, 1901-1905 şi câteva luni în 1918 a fost şi un marcant om politic. Astfel, el a fost primarul Piteştiului între anii 1907-1911 şi, în anul 1918, Senator în Parlamentul României şi membru fondator al Ateneului Popular „Gh. Ionescu Gion". Petre Vişoianu, la rândul său, a fost de asemenea un personaj extrem de instruit. S-a născut la Câmpulung, în anul 1902, fiind coleg de şcoală primară şi de gimnaziu cu Dan Simonescu şi Tudor Muşatescu, ultimul fiindu-i prieten statornic până la sfârşitul vieţii. Tatăl său a fost medic balneolog şi secretar general într-o perioadă, la Ministerul Sănătăţii. Petre Vişoianu a absolvit Facultatea de Drept din Bucureşti, continuându-şi studiile şi la Paris, unde a legat prietenii cu Paul Valery şi Andre Maurois şi s-a întâlnit adesea cu Elena Văcărescu şi Martha Bibescu. În perioada 1927-1930, Petre Vişoianu a fost judecător la Tribunalul Ilfov, iar din 1930 până în 1947 a practicat avocatura. Pe lângă profesia sa a avut şi o mulţime de alte preocupări: în 1933 a tipărit alături de Constantin Minescu volumul *75 de ani de la introducerea primului*

* Muzeul Judeţean Argeş, Piteşti.
** Piteşti.

timbru poştal românesc; a fost cooptat de Dimitrie Gusti în colectivul de redactare a *Enciclopediei României*, redactând capitolul referitor la mărcile poştale româneşti, vol. I, 1938. A fost membru al Partidului Naţional Ţărănesc şi prieten cu Ion Mihalache. Din 1948 s-a dedicat muncii de laborator, realizând câteva invenţii brevetate: „Sulful muiabil", realizat împreună cu Ovid Bolgiu; a cercetat de asemenea cenuşile de la termometrele şi deşeurile de mină. În casa din B-dul Republicii s-a stabilit din 1975. Casa este proiectată şi construită în anul 1925 de arhitectul Dumitru Ionescu - Berechet. Nu ştim cine a ales soba care se afla în camera centrală - holul cel mare, - din care se intra în camerele aflate pe dreapta şi stânga. Soba este realizată din cahle lucrate cu mare pricepere şi experienţă (Fig. 1) şi par a fi de origine nemţească. La demontarea ei, mulţi dintre cei aflaţi la faţa locului aminteau despre realizarea cahlelor la Sibiu. După cercetările făcute nu avem certitudinea acestei afirmaţii, dar nici nu o respingem total. Trebuie spus aici, că un mare merit în recuperarea acestui frumos element funcţional l-a avut prof. univ. dr. Petre Popa, aflat, atunci, într-o funcţie din care putea decide această măsură. Cum concomitent cu transformările prin care trecea casa Nae Dumitrescu, se renova casa de la Ciolceşti a lui Dinu Lipatti, în vederea organizării unei expoziţii memoriale, profesorul Petre Popa a considerat oportună transferarea ei la Ciolceşti, unde, zicem noi, se potriveşte ca o mănuşă. Soba are o înălţime de 306 cm Se compune din două niveluri, cel de jos, să zicem un postament al ei, care are înălţimea de 154 cm, iar lăţimea de 82 cm, nivelul al II-lea are înălţimea de 95 cm, iar lăţimea de 52 cm. Postamentul, pe lângă brâurile şi colţarele împodobite cu imagini fitomorfe, antropomorfe şi zoomorfe are câte patru cahle, pe fiecare latură, cu câte două perechi de chipuri umane (Fig. 2). Cahlele au înălţimea de 30 cm, iar lăţimea de 23 cm. Cel de-al doilea nivel al sobei este format din patru cahle mari (Fig. 3), dispuse, câte una pe fiecare latură a sobei reprezentând acelaşi chip de bărbat, altul, decât celelalte două din nivelul inferior. Aceste cahle au dimensiunile următoare: înălţimea este de 47,5 cm, iar lăţimea de 31 cm. Întreaga sobă este parcă construită spre a servi drept soclu statuii amplasată, pe vârful ei (Fig. 4).

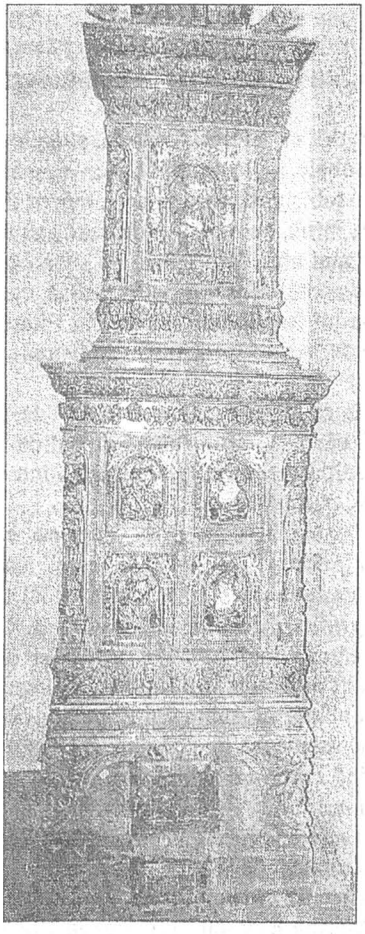

Fig. 1. Soba din Casa „Dinu Lipatti" de la Ciolceşti.

Cahlele sunt de o caldă culoare bej cu nuanţe tutunii, cele simple - iar cele cu figuri umane sunt pe nuanţe de verde, care se îmbină fericit cu fundalul neutru. Pe sobă domină o statuetă lucrată tot în nuanţa bej-tutunie care îl reprezintă pe compozitorul german Richard Wagner, asupra identităţii căruia nu există niciun dubiu; pe o bandă, la

baza bustului scrie clar, Wagner. Statueta este aşezată, la rândul ei, pe un postament din teracotă de o nuanţă ceva mai închisă decât cea a statuii, lucrat în formă de solzi, întreg postamentul având înălţimea de 25 de cm, iar lăţimea de 37 de cm. Acest postament al statuii este „vegheat şi apărat" la fiecare colţ de patru reprezentări zoomorfe, mitologice, cu coadă de peşte pe care sunt solzi mici ce se continuă pe postament. Bustul are 28,5 cm înălţime şi este lucrat cu mare grijă, respectând fizionomia bine cunoscută a muzicianului, a cărui personalitate i-a fost caracterizată, printre altele, atât în epoca sa cât şi după, de celebra beretă ce-i acoperă capul. Nu ştim câtă muzică se asculta în casa Dumitrescu şi apoi Vişoianu, ştim în schimb că Dinu Lipatti a fost un admirator al marelui compozitor, a cărui muzică pătrunde tot mai adânc în cultura românească, în zorii secolului al XX-lea.

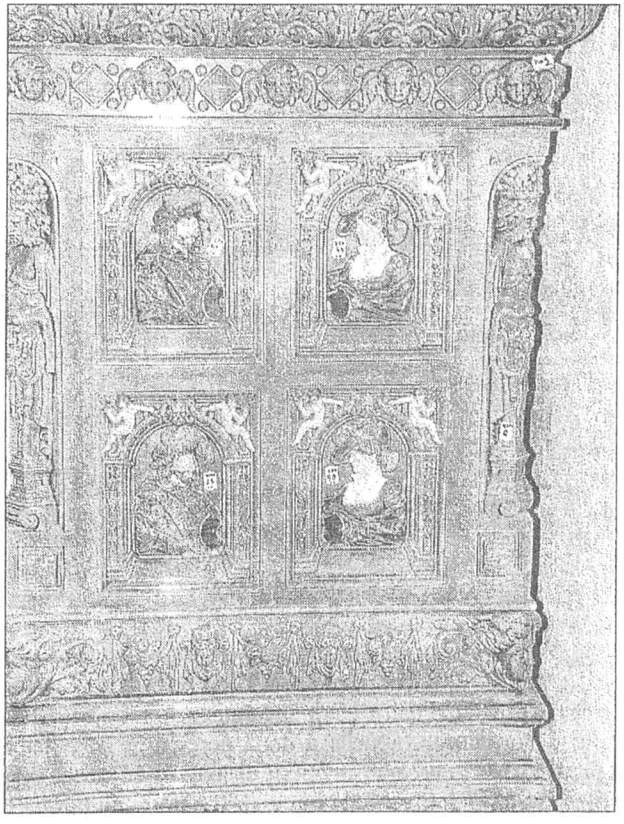

Fig. 2. Cahlele cu câte două perechi de chipuri umane de pe primul nivel al sobei.

„La început necunoscut, tăgăduit cu încăpăţânare, criticat cu asprime şi batjocorit amar prin caricaturi şi pamflete, a fost silit să părăsească bagheta magică a artistului creator, pentru ca prin scrieri teoretice să-şi apere şi să-şi explice creaţiunile. Astfel, Wagner nu este numai muzician şi poet, ci şi filozof, un profund cugetător. Ca toţi artiştii universali a fost preocupat de problemele mari şi eterne, iubirea, viaţa,

moartea. Şi pentru a le înfăţişa a ştiut să găsească expresia cea mai simplă, dar şi cea mai sublimă, contopind armonic muzica cu drama, alcătuind o formă nouă de artă „drama muzicală"[1]. Sunt vorbele lui Şt. O. Iosif, cel care la îndemnul lui Spiru Haret, Ministrul Învăţământului, a făcut traducerea operelor wagneriene.

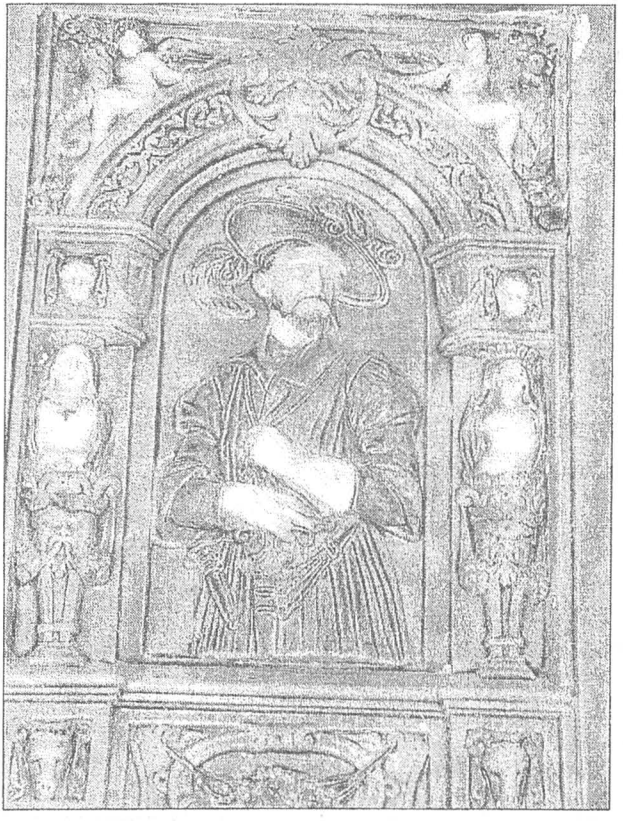

Fig. 3. Cahla ce se află pe cel de al doilea nivel.

Deci, statuia acestui artist creator încununează soba în discuţie. Cahlele din zona centrală sunt decorate cu chipurile a două perechi ce ar putea fi personaje din operele lui Wagner, bărbaţii cu capul acoperit cu pălării cu pene, iar femeile, una cu părul strâns în plasă şi împodobit pe deasupra cu o pălărie cu boruri largi, cealaltă cu părul strâns într-un batic cu colţişori, din profil apărând fie, un coc laborios împletit fie, un turban răsucit cu multă artă. Cahlele care prezintă chipuri omeneşti sunt colorate cu nuanţe de verde-smarald, aşa cum spuneam. În afara celor două cupluri şi a bărbatului reprezentat în cahlele celui de-al doilea nivel, soba are şi alte elemente decorative; bordura superioară prezintă două rânduri de ghirlande cu decoruri fitomorfe şi florale.

[1] *Muzica şi literatura*, p. 237-238.

De altfel, toate motivele ornamentale ale sobei în discuţie sunt florale, fitomorfe, antropomorfe, zoomorfe, şi mitologice, cu decor în relief. N-o să mai descriem în amănunt fiecare faţă a sobei pentru că vom prezenta fotografii care vorbesc mult mai elocvent despre aspectul acesteia.

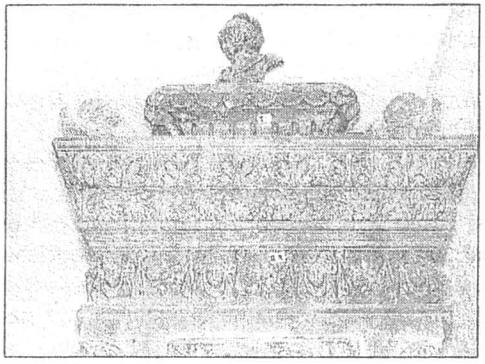

Fig. 4. Partea superioară a sobei, dominată de statuia compozitorului german, Richard Wagner.

Nu excludem şi posibilitatea ca soba să fie realizată la Sibiu, unde breasla olarilor funcţiona din secolul al XIV-lea deţinând o tehnologie avansată şi o serie de „secrete" tehnice[2]. Pe semne că primarul Nae Dumitrescu avea o serie de relaţii şi afinităţi cu Sibiul, deoarece şi Teatrul „Al. Davila", din Piteşti, a cărui primă formă a fost construită în vremea lui Nae Dumitrescu, a avut ca model, Teatrul din Sibiu.

Proveniența cahlelor poate încă să genereze discuţii privind centrul de fabricare şi de altfel cu acest scop am şi dorit să prezentăm lucrarea într-o Sesiune de Comunicări în care specialiştii cu preocupări şi competenţe în acest domeniu, ne pot sugera sau dezvălui, anumite direcţii pentru stabilirea cu exactitate a provenienței cahlelor. Mai interesante decât proveniența cahlelor ni se par legăturile între nume mari ale Europei primei jumătăţi a secolului al XX-lea, relevate de această sobă. Iată şi altele, în afara personajelor prezentate până acum: O oarecare Marie, născută la Frankfurt pe Main, din tată francez, un conte emigrant şi mamă nemţoaică, fiică de bancher, se căsătoreşte la 22 de ani cu contele D'Agoult, cu care are trei copii. Cinci ani mai târziu, în 1833, contesa îl cunoaşte pe Frantz Liszt, mai tânăr decât ea cu aproape 6 ani. Ea îşi părăseşte soţul şi copiii şi se mută la Paris, alături de celebrul muzician. Din 1835 cei doi se stabilesc în Elveţia, unde se naşte prima lor fată, Blandine. Cosima, cea de-a doua lor fiică, se naşte în 1837 şi se va căsători cu Richard Wagner, (în 1870 după o relaţie adulteră începută în 1862 şi din care până la oficializarea ei rezultaseră trei

[2] Karla Roşca, *Proiectul catalogului de cahle. Evoluţie stilistică şi tipologică*, în „Revista Muzeelor", Nr. 3, 2005, p. 44.

copii: Isolda, Eva şi Siegfried). Urmează un al treilea copil, Daniel, iar tot în Italia, lângă Parma, la Avila, Contesa D'Agoult mai naşte încă un băiat, pe Carlos Antonio Francesco, zis, după locul naşterii, D'Avila. Nici anul naşterii, în jur de 1830, nici tatăl nu sunt siguri, iar Carol Davila păstrează tăcerea asupra lor. Acest tainic băiat al contesei urmează Facultatea de Medicină la Paris, iar din martie 1853 îşi începe misiunea de a pune bazele medicinii româneşti moderne. În plus, el este cel ce se căsătoreşte, după moartea primei soţii, cu Anica Racoviţă, nepoata Zincăi Golescu, şi fiica singurei surori a Fraţilor Goleşti, Ana. Fiind fratele Cosimei, soţia lui Richard Wagner, Carol Davila a fost deci, cumnatul marelui muzician[3].

Fie şi din teracotă, situat în vârful unei sobe, ce nu doar încălzea, ci a servit, iată, şi drept soclu, Richard Wagner a ajuns astfel, după moarte, în Piteşti, capitala zonei geografice în care cumnatul său îşi găsise sensul vieţii. La fel de frumoasă este întâmplarea prin care, în momentul actual, soba cu statueta marelui muzician, Richard Wagner a ajuns în casa unui alt mare maestru, român, Dinu Lipatti, casă, astăzi, muzeu, dar şi fundaţie, unde mulţi tineri interpreţi, însoţiţi de mari maeştrii români şi nu numai, care le urmăresc îndeaproape interpretarea, se încumetă a aborda printre multe alte armonii, presupunem şi pe cele wagneriene din *Inelul Nibelungilor*, *Olandezul zburător*, *Lohengrin* sau *Tannhauser*, în salonul muzical de la Ciolceşti, sub privirea impasibilă, de teracotă, a creatorului lor. Iată câteva motive pentru care ne-am intitulat comunicarea *Şi sobele au amintiri...*

Soba de la Ciolceşti este astăzi un obiect de patrimoniu, înregistrat în inventarele ştiinţifice ale Muzeului Judeţean Argeş, are valoarea sa estetică, dar şi istorică şi ne-a permis nouă să ne oprim, în aceste câteva rânduri, asupra unor episoade din trecutul acestor oameni minunaţi pomeniţi, şi a vieţilor lor trecătoare.

EVEN STOVES HAVE MEMORIES

Abstract

This paper presents the story of a very beautiful terracotta stove which comes from Nae Dumitrescu's house placed on Republicii Bulevard No. 58 from Piteşti, this house belong now to the County Argeş Centre for the presentation and the promotion of the traditional culture.

The stone was moved and re-built in Dinu Lipatti's house from Ciolceşti, Leordeni Parish. It was presented to the public when the permanent memorial exhibition for the celebration of the great Romanian musician was opened on the 17th of December 1985.

[3] Ioana Postelnicescu, *În intimitatea secolului 19*, ed Humanitas, Bucureşti, 2005, p. 116.